

Sygn. akt III AUa 672/17

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 października 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach

Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący	SSA Antonina Grymel (spr.)
Sędziowie	SSA Gabriela Pietrzyk - Cyrbus SSA Lena Jachimowska
Protokolant	Dawid Krasowski

po rozpoznaniu w dniu 3 października 2017 r. w Katowicach

sprawy z odwołania M. N. (M. N.)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

o ponowne ustalenie właściwego ustawodawstwa

na skutek apelacji ubezpieczonego M. N.

od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w Bielsku-Białej

z dnia 9 stycznia 2017 r. sygn. akt VI U 369/16

oddala apelację.

/-/SSA G. Pietrzyk- Cyrbus /-/SSA A. Grymel /-/SSA L. Jachimowska

Sędzia Przewodniczący Sędzia

Sygn. akt III AUa 672/17

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 21 marca 2016r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Oddział w B., powołując się na art. 83a ust. 1 i 3, art. 83b i art. 123 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych oraz

art. 61a i art. 180 k.p.a., odmówił M. N. wszczęcia postępowania wyjaśniającego w sprawie ustalenia od 1 października 2009r. ustawodawstwa właściwego w związku z prowadzeniem działalności na własny rachunek na terytorium Polski i równoczesnym posiadaniem umów o pracę zawartych z pracodawcą na terytorium Wielkiej Brytanii wskazując, iż nie przedstawił żadnych nowych okoliczności faktycznych oraz żadnych nowych dowodów w sprawie, które nie zostały przeprowadzone przed organem rentowym oraz Sądem, jak też nie uprawdopodobnił okoliczności przedstawionych we wniosku.

W odwołaniu od powyższej decyzji ubezpieczony domagał się jej zmiany w ten sposób, iż zamiast odmowy wszczęcia postępowania wyjaśniającego w sprawie ustalenia ustawodawstwa właściwego zostanie wydana decyzja merytoryczna podnosząc, iż tego rodzaju decyzją może być jedynie decyzja określająca mające mieć zastosowanie ustawodawstwo.

Organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania oraz zasądzenie kosztów procesu według norm przepisanych, powołując się na okoliczności przytoczone w uzasadnieniu zaskarżonej decyzji.

Sąd Okręgowy w Bielsku-Białej wyrokiem z dnia 9 stycznia 2017r. oddalił odwołanie oraz orzekł o kosztach procesu.

Swoje rozstrzygnięcie Sąd Okręgowy poprzedził ustaleniem, iż decyzją z dnia 21 kwietnia 2015r. organ rentowy stwierdził, że w stosunku do M. N. począwszy od 1 października 2009r. właściwym jest ustawodawstwo polskie, w uzasadnieniu podając, iż pismem z dnia 27 maja 2014r. zwrócił się do brytyjskiej instytucji ubezpieczeniowej z zapytaniem dotyczącym podlegania M. N. ubezpieczeniom społecznym z tytułu zatrudnienia u pracodawców (...), (...), (...) oraz, czy istnieją podstawy do ustalenia wobec niego ustawodawstwa brytyjskiego w zakresie ubezpieczeń za okres od 1 listopada 2009r. do 31 grudnia 2013r. Brytyjska instytucja ubezpieczeniowa pismem z dnia 12 sierpnia 2014r. poinformowała, iż M. N. nie przebywał na terenie Wielkiej Brytanii i nie był zatrudniony w podanych firmach, które mają charakter wirtualny, faktycznie nie prowadząc żadnej działalności na terenie Wielkiej Brytanii. Jednocześnie brytyjska instytucja ubezpieczeniowa odmówiła wydania formularza E 101/A1 stwierdzając, iż M. N. nie podlega ustawodawstwu brytyjskiemu w zakresie ubezpieczenia społecznego od 1 listopada 2009r., a wszelkie składki z tytułu ubezpieczenia społecznego znajdujące się na jego koncie zostały zapłacone omyłkowo i podlegają zwrotowi.

Sąd I instancji podał także, iż odwołanie od powyższej decyzji zostało oddalone przez Sąd Okręgowy w Bielsku-Białej prawomocnym wyrokiem z dnia 6 sierpnia 2015r. w sprawie sygn. akt VI U 659/15.

W dniu 3 marca 2016r. M. N. złożył wniosek z żądaniem ponownego ustalenia, że w okresie od 1 października 2009r. nie podlega ubezpieczeniom w Polsce, do którego nie dołączył żadnych dokumentów.

Zaskarżoną decyzją organ rentowy odmówił wszczęcia postępowania wyjaśniającego w sprawie ustalenia właściwego ustawodawstwa.

Do odwołania ubezpieczony dołączył wydruki ze stron internetowych dotyczące (...), (...) LTD., (...) LTD.

W ocenie Sądu Okręgowego, istota niniejszego sporu dotyczyła kwestii ustalenia, czy M. N. przysługuje prawo do wznowienia postępowania zakończonego prawomocną decyzją organu rentowego z dnia 21 kwietnia 2015r. o ustaleniu właściwego ustawodawstwa.

W tym zakresie Sąd przypomniał, iż zgodnie z art. 83a ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych, prawo lub zobowiązanie stwierdzone decyzją ostateczną Zakładu ulega ponownemu ustaleniu na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, jeżeli po

uprawomocnieniu się decyzji zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na to prawo lub zobowiązanie.

Przesłankami ponownej oceny uprawnień ubezpieczeniowych są "nowe dowody" i "ujawnione okoliczności" istniejące przed podjęciem decyzji i mające wpływ na ustalenie prawa.

Odnosząc się do pierwszej podstawy wznowienia postępowania Sąd I instancji stwierdził, iż wzruszenie takiego rozstrzygnięcia może być prowadzone w sytuacji przedstawienia nowych dowodów podważających wiarygodność uprzednio zgromadzonego materiału dowodowego. W sposób swoisty i szeroki ujmowana jest przesłanka ujawnionych okoliczności istniejących przed wydaniem decyzji organu rentowego. Okoliczności te nie muszą być tylko faktami, na których strony realizacyjnego stosunku prawnego ubezpieczeń społecznych nie mogły się powołać w poprzednim postępowaniu (wtedy ich nie знаły), lecz także takimi faktami, które powinny być znane przy dołożeniu należytej staranności, jednakże z uwagi na skutek błędu, zaniedbania, przeoczenia lub nieznajomości przepisów nie zostały uwzględnione. Ujawnione okoliczności mogą zatem wynikać zarówno ze zgłoszenia nowych (nieznanych) dowodów wpływających na odmienną od dokonanej pierwotnie, ocenę stanu faktycznego, jak i stanowić podstawę do ponownego ustalenia prawa lub zobowiązania. "Ujawnione okoliczności" to m.in. określone w przepisach prawa materialnego fakty warunkujące powstanie uprawnień ubezpieczeniowych.

W związku z powyższym, wnioskodawca ma prawo żądać ponownego ustalenia prawa lub zobowiązania, z tym, iż - zdaniem Sądu I instancji - prawo to jest ograniczone wykazaniem nowych dowodów, czy ujawnieniem okoliczności istniejących przed podjęciem decyzji i mających wpływ na ustalenie prawa.

Sąd podkreślił, iż przedstawione przez odwołującego wydruki ze stron internetowych firm, nie dawały podstaw do wznowienia postępowania w sprawie ustalenia ustawodawstwa właściwego.

W ocenie Sądu Okręgowego bowiem takim dokumentem byłby druk E101/A1 wydany przez brytyjską instytucję ubezpieczeniową, stwierdzający, iż M. N. podlega ustawodawstwu brytyjskiemu w zakresie zabezpieczenia społecznego od dnia 1 listopada 2009r., jednakże brytyjska instytucja ubezpieczeniowa odmówiła wydania przedmiotowego druku i fakt ten stał się podstawą do ustalenia w decyzji z dnia 21 kwietnia 2015r., że wobec ubezpieczonego począwszy od 1 października 2009r. właściwym jest ustawodawstwo polskie.

Sąd zaznaczył przy tym, iż do dnia wydania wyroku ubezpieczony nie przedstawił powyższego dokumentu.

Jednocześnie zwrócił uwagę, iż w kwestii legitymowania się formularzem A1 o podleganiu ubezpieczeniu społecznemu w państwie członkowskim miejsca wykonywania pracy najmniej wypowiedział się Sąd Najwyższy i sądy powszechne, dla porównania powołując się na pogląd prezentowy przez Sąd Najwyższy w postanowieniu: z dnia 20 października 2016r. (I UZ 22/16) oraz z dnia 27 września 2016r. (I UZ 14/16, LEX nr 2159219) oraz stanowisko Sądu Apelacyjnego w Gdańsku wyrażone w wyroku z dnia 17 października 2016r. (III AUa 758/16, LEX nr 2157825).

Niezależnie od powyższego Sąd Okręgowy stwierdził także, iż zakwestionowanie przez brytyjską instytucję ubezpieczeniową wskazanych przez wnioskodawcę pracodawców i odmowa wydania mu druku A1 w zakresie podlegania ustawodawstwu brytyjskiemu, należy ocenić w świetle art. 5 rozporządzenia wykonawczego 987/2009, zgodnie z którym dokumenty wydane przez instytucję państwa członkowskiego do celów stosowania rozporządzenia podstawowego stanowiące poświadczenie sytuacji danej osoby oraz dowody potwierdzające, na podstawie których

zostały wydane te dokumenty, są akceptowane przez instytucje pozostałych państw członkowskich tak długo, jak nie zostaną wycofane lub uznane za nieważne przez państwo członkowskie, w którym zostały wydane.

Zatem dokument o odmowie jest dokumentem wiążącym dla polskiej instytucji ubezpieczeniowej do czasu jego wycofania. Dopóki znajduje się on w obrocie prawnym na terytorium Wielkiej Brytanii, musi być respektowany przez polską instytucję ubezpieczeniową. Skoro zatem odwołujący nie przedłożył nowych dowodów, ani też nie wskazał nowych okoliczności w rozumieniu powołanego wyżej przepisu, mających wpływ na ustalenie ustawodawstwa właściwego, organ rentowy był uprawniony do wydania decyzji odmawiającej uwzględnienia wniosku.

Na zakończenie Sąd I instancji uznał, iż organ rentowy, jak też sądy nie mogą spowodować sytuacji, w której osoba prowadząca działalność gospodarczą i wykonująca pracę najemną w różnych państwach członkowskich Unii nie będzie podlegała żadnemu ustawodawstwu lub będzie podlegała ustawodawstwu więcej niż jednego państwa. Taki skutek jest bowiem niezgodny z celem art. 48-51 TWE (art. 39 i 42 w tekście skonsolidowanym), którym jest zapewnienie, aby pracownicy, w rezultacie wykorzystania prawa do swobodnego przepływu, nie tracili korzyści należnych im z zabezpieczenia społecznego na podstawie ustawodawstwa danego państwa członkowskiego. Stwierdzenie, iż odwołujący nie podlega ubezpieczeniom na terytorium Polski doprowadziłoby do sytuacji, iż nie podlega on w ogóle ubezpieczeniom, skoro brytyjska instytucja ubezpieczeniowa stwierdziła, że nie podlega ustawodawstwu brytyjskiemu w zakresie ubezpieczenia społecznego od dnia 1 listopada 2009r. i odmówiła wydania druku A1.

Mając powyższe Sąd I instancji na mocy art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. orzekł o oddaleniu odwołania, jako podstawę rozstrzygnięcia o kosztach postępowania powołując art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z art. 99 k.p.c. i § 9 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

Apelację od przedstawionego orzeczenia wywiódł ubezpieczony, zaskarżając wyrok w całości.

Powołując się na zarzut:

- 1) naruszenia przepisów postępowania mających istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia, a to art. 217 § 1 k.p.c. w związku z art. 227 k.p.c. oraz art. 232 k.p.c. polegającego na bezzasadnym oddaleniu wniosku o dokonanie wywiadu w Wielkiej Brytanii zgłoszonego na rozprawie w dniu 9 stycznia 2017r., co doprowadziło do oddalenia odwołania wobec nieprzedstawienia nowych okoliczności dających podstawę do wznowienia postępowania,
- 2) naruszenia przepisów prawa materialnego, a to art. 83a ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych polegającego na jego błędnej wykładni prowadzącej do przyjęcia, że jest zobowiązany przedłożyć nowe dowody ubiegając się o wydanie nowej decyzji, podczas gdy ustalenie nowych dowodów możliwe jest również zarówno przez organ rentowy, jak i Sąd, który winien działać również z urzędu,
- 3) sprzeczności istotnych ustaleń przyjętych za podstawę zaskarżonego orzeczenia, polegającej na przyjęciu, iż koniecznym jest uzyskanie formularza A1 E101, celem ustalenia właściwego ustawodawstwa, podczas gdy formularz A1 E101 jest wymagalny tylko wówczas, gdy osoba prowadząca działalność gospodarczą w jednym kraju Unii jest zatrudniona w dwóch innych krajach Unii jedynie wówczas, gdy zachodzi konieczność ustalenia, które z ustawodawstw krajów, w których osoba ta jest zatrudniona należy stosować, co w niniejszej sprawie nie miało miejsca bowiem w spornym okresie pracował wyłącznie w Wielkiej Brytanii,

4) sprzeczności istotnych ustaleń przyjętych za podstawę zaskarżonego orzeczenia, polegającej na przyjęciu, iż nie przedłożył żadnych nowych dowodów, ani okoliczności dających podstawę do wznowienia postępowania podczas, gdy takie dowody zostały przedłożone wraz ze stosownymi tłumaczeniami,

- skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie odwołania oraz zasądzenie kosztów postępowania, w tym kosztów procesu według norm przepisanych, w pierwszej kolejności na podstawie art. 380 k.p.c. wnosząc o rozpoznanie wniosku z dnia 9 stycznia 2017r. o zwrócenie się do instytucji (...) o podanie, w jakim okresie zostały za niego uiszczone na terenie Wysp Brytyjskich składki ubezpieczeniowe, który to wniosek został oddalony.

W uzasadnieniu podniósł, iż Sąd w istocie w inkwizycyjny sposób wydał rozstrzygnięcie na podstawie tylko tych dokumentów, które zgromadził organ rentowy, w żaden sposób nie analizując możliwości prowadzenia przez niego postępowania dowodowego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja ubezpieczonego, jako oczywiście bezzasadna, nie zasłużyła na uwzględnienie.

Poza sporem pozostaje, iż decyzją z dnia 21 kwietnia 2015r. organ rentowy stwierdził, iż w stosunku do M. N. począwszy od dnia 1 listopada 2009r. właściwym ustawodawstwem w zakresie ubezpieczeń jest ustawodawstwo polskie.

Bezspornym jest również, że prawomocnym wyrokiem z dnia 6 sierpnia 2015r. w sprawie sygn. akt VI U 659/15 Sąd Okręgowy w Bielsku-Białej oddalił odwołanie od powyższej decyzji.

Stosownie do treści prawidłowo powołanego przez Sąd I instancji art. 83a ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2016r., poz. 963 ze zm.), prawo lub zobowiązanie stwierdzone ostateczną decyzją Zakładu ulega ponownemu ustaleniu na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na to prawo lub zobowiązanie.

Cytowany przepis zawiera regulację dotyczącą ponownego ustalenia prawa lub zobowiązania, na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, jeżeli po jej uprawomocnieniu się zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem decyzji, które mają wpływ na prawo lub zobowiązanie, przy czym nie jest wymagane ujawnienie nowych okoliczności, lecz takich, które istniały przed wydaniem decyzji, a nie zostały przez organ rentowy uwzględnione. Pojęcie nowości odnosi się bowiem jedynie do dowodów, które mogą powstać także po wydaniu decyzji, jednak muszą dotyczyć okoliczności istniejących przed jej wydaniem.

Celem ponownego ustalenia w trybie omawianego przepisu jest zatem ponowne rozstrzygnięcie o uprawieniach, które powstały ex lege przed wydaniem weryfikowanych decyzji organu rentowego. Uzasadnieniem dla ponowienia postępowania zakończonego prawomocną decyzją organu ubezpieczeń społecznych, wyznaczającym jego cel, jest tym samym niezgodność zawartego

w niej rozstrzygnięcia z ukształtowaną ex lege sytuacją prawną zainteresowanego, powstałą na przykład na skutek popełnionych przez organ uchybień wobec norm prawa materialnego czy procesowego, zaś w ponowionym postępowaniu organ rentowy dąży do ustalenia, czy popełnione uchybienia, przedłożone dowody

albo ujawnione fakty mają wpływ na zmianę dokonanych wcześniej ustaleń. Bezpośrednim celem ponownego ustalenia jest rozstrzygnięcie o prawach lub zobowiązaniach zainteresowanych, według stanu faktycznego z chwili wydania weryfikowanych decyzji. Innymi słowy, ponowne ustalenie w trybie wspomnianego art. 83a ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, stanowi nadzwyczajną kontynuację poprzedniego postępowania przed organem ubezpieczeń społecznych, zmierzając do podważenia decyzji tego organu, niezależnie od tego, czy uprawomocniła się ona na skutek upływu terminu odwołania, czy też rozstrzygnięcia sądu. To swoiste "wznowienie postępowania" w takich sprawach w sposób

oczywisty ogranicza bowiem prawomocność czy też niewzruszalność decyzji organu rentowego.

Dodać także wypada, iż ponowne ustalenie prawa lub zobowiązania w trybie powyższego przepisu nie stanowi wznowienia postępowania sądowego (odwoławczego), w toku którego sąd rozstrzygnął w przedmiocie prawa lub zobowiązania, ponieważ zostaje wszczęte ze względu na przedłożenie nowych dowodów, z których wynikają fakty istniejące przed wydaniem decyzji lub z powodu ujawnienia okoliczności wtedy zaistniałych, i faktycznie zmierza do podważenia decyzji sądu ubezpieczeń społecznych, tylko pośrednio odnosząc się do postępowania przed sądem.

Regulacja objęta komentowanym przepisem jest wynikiem przyjęcia, iż decyzja organu ubezpieczeń społecznych nie ma przymiotu powagi rzeczy osądzonej równiej wyrokowi sądu. Wiąże się to z charakterem uprawnień i zobowiązań z zakresu ubezpieczeń społecznych, które mogą być nabywane lub nakładane po spełnieniu warunków określonych przez prawo.

Prawomocny wyrok rozstrzygający o braku prawa do świadczenia nie jest tym samym przeszkodą do wystąpienia z ponownym wnioskiem o to samo świadczenie. Wniosek taki jest zawsze dopuszczalny w sytuacji, gdy po uprawomocnieniu się wyroku nastąpiły nowe okoliczności mające wpływ na prawo do świadczeń. W takiej sytuacji sprawa tocząca się w wyniku rozpoznania nowego wniosku - wydania nowej decyzji - nie jest sprawą o to samo roszczenie, które było przedmiotem rozstrzygnięcia w sprawie poprzednio zakończonej wydaniem wyroku (por. wyrok Sądu Najwyższego z 20 października 2004r., III UK 119/04, niepublikowany).

Nowe zdarzenia zachodzące po uprawomocnieniu się orzeczenia mogą bowiem spowodować przekształcenie treści praw i obowiązków stron stosunku ubezpieczenia społecznego, gdyż nie jest wykluczone spełnienie się lub upadek przesłanek materialnoprawnych prawa do świadczeń. Zasadą rządzącą tymi stosunkami jest właśnie możliwość wzruszenia ustaleń stanowiących podstawę faktyczną prawomocnych orzeczeń sądu, także przez wydanie nowej decyzji organu rentowego (por. uchwałę Sądu Najwyższego z 3 października 1996r., II UZP 18/96, OSNAPiUS 1997 nr 7, poz. 117, a poprzednio uchwałę z 20 września 1978r.,

II UZP 7/78, OSNCP 1979 nr 3, poz. 48, a także postanowienie Sądu Najwyższego

z 19 stycznia 1984r., II URN 131/83, OSNCP 1984 nr 10, poz. 177; wyrok

z 8 października 1986r., II URN 182/86, OSNCP 1987 nr 12, poz. 212; postanowienie z 14 stycznia 1997r., II UKN 50/96, OSNAPiUS 1997 nr 17, poz. 328; wyrok

z 5 sierpnia 1999r., II UKN 231/99, OSNAPiUS 2000 nr 19, poz. 734 i wyrok z 8 lipca 2005r., I UK 11/05, OSNP 2006 nr 5-6, poz. 98). Zmiana okoliczności zawsze

otwiera drogę do ponownego rozpoznania sprawy, jednak w każdym przypadku bezwzględnym warunkiem umożliwiającym ponowne rozpoznanie sprawy jest przedłożenie nowych dowodów lub ujawnienie okoliczności istniejących przed wydaniem decyzji, mających wpływ na prawo lub świadczenie, zaś w sytuacji, gdy ponowne ustalenie odbywa się na wniosek osoby zainteresowanej, na osobie tej spoczywa przedłożenie owych dowodów lub ujawnienie okoliczności.

Jak słusznie uznał organ rentowy, a Sąd I instancji również trafnie stanowisko to zaakceptował, w rozpatrywanym przypadku istotnie brak podstaw do ponownego ustalenia, iż we wskazanym w inicjującym niniejsze postępowanie wniosku

z dnia 3 marca 2016r., okresie M. N. nie podlegał obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym, albowiem do przedmiotowego wniosku skarżący nie dołączył jakichkolwiek nowych dowodów, jak też nie ujawnił żadnych okoliczności istniejących przed wydaniem prawomocnej decyzji z dnia 21 kwietnia 2015r., potwierdzających, iż w spornym okresie właściwym dla niego było ustawodawstwo brytyjskie.

W szczególności zaś tego rodzaju przymiotów nie sposób przypisać dokumentom złożonym wraz z odwołaniem od kontrolowanej decyzji, z których wynika jedynie, iż wskazane w nich podmioty w podanych okresach rzeczywiście funkcjonowały.

Nie czyni także zadość omawianemu obowiązkowi zgłoszony przed Sądem I instancji, a następnie powtórzony w apelacji, wniosek odwołującego dotyczący zwrócenia się o stosowne informacje do brytyjskiej instytucji ubezpieczeniowej, która w piśmie z dnia 12 sierpnia 2014r. stanowczo wskazała, iż nie wydała M. N. formularza A1 stwierdzającego zastosowanie ustawodawstwa brytyjskiego w zakresie zabezpieczenia społecznego, ponieważ nie daje wiary, iż był on zatrudniony na terenie Wielkiej Brytanii w (...) Ltd., (...) Ltd. i (...) Ltd., skutkując również odmową uwzględnienia wniosku przez Sąd II instancji.

Kierując się przedstawionymi motywami, Sąd Apelacyjny na mocy art. 385 k.p.c. orzekł o oddaleniu apelacji, jako nieopartej na usprawiedliwionych podstawach.

/-/ SSA G. Pietrzyk - Cyrbus /-/ SSA A. Grymel /-/ SSA L. Jachimowska

Sędzia Przewodniczący Sędzia

MP